

УДК 316.4:316.7+130.2

DOI: <https://doi.org/10.30970/PPS.2022.42.7>

ФІЛОСОФІЯ ФАНТАСТИКИ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АКАДЕМІЧНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Ігор Колесник

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
філософський факультет, кафедра теорії та історії культури
вул. Університетська, 1, 79000, м. Львів, Україна*

У статті окреслено актуальний стан досліджень наукової фантастики та фентезі у філософському контексті в університетах, інституціях США, Західної Європи та інших країн світу. На продемонстрованих прикладах можемо спостерігати динамічну зацікавленість філософськими ідеями у популярній культурі не лише широкої аудиторії, але й академічними науковцями. Також спостерігаємо зростання кількості різноманітних видань (монографій, колективних праць, журналів), які присвячені фантастиці як новітній формі відображення цивілізаційних процесів.

Визначено філософію фантастики як наукову дисципліну і навчальний майданчик для учасників, які прагнуть познайомитися із засадами філософського мислення. Концепція філософії фантастики передбачає інтерактивну динаміку у освітньому процесі, пропонує різні формати взаємодії між викладачем та учасниками, незалежно від попереднього освітнього рівня та спеціалізації. Поєднання філософської методології в якості оператора і образного, художнього формату наукової фантастики та фентезі дають фундамент для інтенсивного засвоєння ключових проблем, які лежать в основі життя сучасної людини. Концептуально створено можливості для поєднання власного феноменологічного досвіду із досвідом інших суб'єктів культури, у даному випадку – учасників курсу.

Визначальними рисами дисципліни є гнучкість структури, посилена увага до перцептивного досвіду та виявлення базових мисленневих експериментів, які застосовуються у відповідній темі курсу.

Досвід викладання філософії фантастики в університетській системі освіти демонструє можливості для розвитку філософської рефлексії, здатності визначати ключові проблеми та питання, взаємодіями із іншими учасниками курсу, а також формування навичок виявлення власної позиції у тексті у процесі написання та рецензування творчих робіт.

Ключові слова: фантастика, філософія, філософія фантастики, мисленневий експеримент, освіта, популярна культура.

Популярна культура, у межах якої сформовано жанрові засади наукової фантастики і фентезі, у наш час виконує функцію ретранслятора ідей та цінностей. Завдяки широкому охопленню аудиторії, художня література або кінематограф можуть слугувати доволі потужними просвітницькими інструментами, застосовуючи які у межах освітніх проєктів, ми краще розуміємо людину. Природним є інтерес до продуктів популярної культури, які всотали у себе особливості епохи, науку, техніку, раціоналізм, особливі сучасні соціальні міфи, адже крізь їхню призму ми дещо краще розуміємо, чому суспільство є саме таким, куди воно рухається (основні тенденції), якими кризами захоплені уми найталановитіших мислителів у різних галузях.

Філософія фантастики як навчальна дисципліна – це спроба створити майданчик для навчання рефлексії, осмислення ідей та концепцій, які транслює популярна культура, і які належать до фундаментальних проблем сучасної філософії. У цій дисципліні реалізуються мисленневі експерименти, що їх ми віднаходимо у творах фантастики, а згодом, шляхом ускладнення конструкцій та інтеракції на семінарах, поглиблюємо світогляд учасників курсу.

Філософія фантастики насамперед виконує функцію просвітницького проекту, у якому задіяні науковці, філософи, викладачі і студенти, яким цікаво зазирнути у найактуальніші запити сучасної цивілізації: природу людини, фундаментальні цінності, контекстуальність соціальних процесів, перспективи подальшого розвитку та безпеки, які можуть нас очікувати у найближчому майбутньому.

Актуальність нашого дослідження зумовлена фактичною відсутністю ґрунтовних вітчизняних досліджень на тему філософської рефлексії наукової фантастики та фентезі, а також рефлексії щодо світового досвіду у цій царині. Ми, з одного боку, розкриваємо загальні переваги філософії фантастики як міждисциплінарного поля у контексті науки США, Британії та інших західноєвропейських країн, а також озвучуємо конкретні приклади та лейтмотиви для роботи зі студентами.

Метою статті є дослідження концептуальних засад філософії фантастики як навчальної дисципліни, її аналогів у світовій вищій освіті та академічні студії дотичної тематики. Ключовими дослідницькими питаннями статті є:

– Актуальна ситуація у академічних дослідженнях фантастики у філософському контексті;

– Формати дослідження наукової фантастики і фентезі;

– Окреслення філософії фантастики та її особливостей;

– Концептуальні особливості курсу: теоретичні засади;

– Практичне застосування і формати інтеракції у навчанні.

Історія досліджень наукової фантастики та фентезі у контексті філософії має доволі тривалу історію у ХХ ст. Загалом слід зазначити, що ці жанри у англосовітській науці активно розглядаються у гуманітаристиці (філологія, гендерні студії, cinema studies, культурологія, філософія, мистецтвознавстві тощо) і прикладних галузях (мисленнєві експерименти, штучний інтелект, теоретична фізика тощо). Властиво, фантастика стала давно тим майданчиком, на якому зустрічаються різноманітні форми знання людини про світ і про себе. Всупереч стереотипам, що згадані вище жанри, є радше розвагою, значна частина письменників були глибоко ерудованими і обізнаними у сучасних їм тенденціях науки та техніки. Прикладами цього можуть слугувати С. Лем, А. Азімов, Р. Желязни, Дж. Толкін, У. Ле Гуїн, Н. Стівенсон, Д. Сімонс, П. Вотс та інші.

Ще одним важливим моментом для розуміння фантастики і її впливу на сучасний нам світ є популярність у середовищі науковців, які спершу захоплюються науковою фантастикою та фентезі, а згодом стають інженерами, експериментаторами, фізиками теоретиками і роблять революції у своїх галузях. Більше про це можна дізнатися у науково-популярному серіалі “Пророки наукової фантастики”, де всесвітньовідомі науковці розповідають про свій шлях до успіху, про вплив на їхні дослідження ідей різних письменників [30].

Таким чином наукова фантастика і фентезі виконують подвійну функцію у межах сучасної популярної культури – вони засвоюють найновіші ідеї завдяки ерудиції письменників та авторів (коміксів, фільмів тощо), а згодом транслюють змінені і вдосконалені уявою ідеї назад у світ читачів і глядачів. Такий рекурсивний генератор ідей не міг не спричинити увагу дослідників.

Для зручності я розділив сфери наукового інтересу до фантастики і її філософських аспектів на три категорії: 1) курси у межах інституцій; 2) серії книг; 3) окремі дослідники. Одразу хочу зазначити, що цей огляд є радше ескізом, а не повною картиною, що зумовлено форматом нашої розвідки.

Найбільшу кількість курсів щодо фантастики і її філософських вимірів можна знайти у США та Британії. Серед них:

- Пітзбурзький університет, курс “Наукова фантастика і філософія” [33];
- Університет Кентуккі, Коледж Мистецтв та Наук, курс “Наукова фантастика і філософія” [26];
- Боудінський коледж, курс “Світова наукова фантастика” [39];
- Університет Гай Пойнт, курс “Наукова фантастика і філософія” [34];
- Сіті Коледж, курс “Наукова фантастика і філософія” [28];
- Колорадський університет, курси “Етичні обчислювальні системи”, “Філософія наукової фантастики” [24];
- Єльський університет, курси “Мисленнєві експерименти”, “Фентезі у літературі і фільмі” [17];
- Гавайський університет, курс “Наукова фантастика і філософія” [27];
- Інститут післядипломної освіти Оксфордського університету, курс “Креативне письмо” [16];

Також аналогічні курси та тематичні ініціативи можна знайти в інших університетах світу:

- Лабораторія наукової фантастики у Делфтському технологічному університеті (Нідерланди) [20];
- Карлтонський університет (Оттава, Канада), курс “Наукова фантастика і філософія” [32];
- Австралійський національний університет (Філософська школа (2022)), курс “Філософія і наукова фантастика” [25];
- Дискусійні панелі в Університеті Берггруен на тему наукової фантастики Китаю [35].

Фантастику активно досліджують у академічній літературі, а також у науково-популярних виданнях. Зокрема існує кілька довготривалих серій, які збирають у колективне авторство найвидатніших філософів, когнітивістів, фізиків, психологів, що розглядають наукову фантастику і фентезі під різними кутами. Також існують журнали, що спеціалізуються на фантастиці і різних її аспектах.

Серії книг і журнали:

- Студії наукової фантастики (Science Fiction Studies) [36];
- Серія “Популярна культура та філософія” [29];
- Серія “Філософія популярної культури” [38].

Варто згадати окремих дослідників, які найяскравіше себе проявляють у цій галузі, викладаючи відповідні курси та публікуючи колективні, одноосібні монографії:

- проф. Девід Кайл Джонсон (David Kyle Johnson) [8];
- проф. Вільям Ірвін (William Irwin) [7];
- проф. Ерік Рабкін (Eric Rabkin) [9];
- проф. Раян Ніколс (Ryan Nichols) [10];
- Роб Латам, PhD (Rob Latham) [6];
- Сюзан Шнайдер, PhD (Susan Schneider) [13];
- Джеймс Бартон, PhD (James Burton) [4];
- Льюїс М. Пауел, PhD (Lewis M. Powell) [5] та інші.

Філософія фантастики – це навчальна дисципліна, у межах якої ми застосовуємо методологію філософії до вивчення, аналізу наукової фантастики та фентезі із подальшим застосуванням результатів. У даному випадку філософія виступає як оператор [3, с. 125] із величезним методологічним спадком: крізь призму конкретних проблем або досвіди їхнього вирішення видатними філософами, ми розглядаємо широковідомі та популярні фільми, а також художні тексти. Фантастика має особливість, яка важлива для філософської

рефлексії – вона надає образного наповнення ідеям та концептам, перетворюючи абстрактні мисленнєві експерименти на сюжети, доступні для розуміння читачам або глядачам без спеціальної освіти. У межах дисципліни фантастика визначається двома ключовими жанрами – науковою фантастикою та фентезі. Перший із яких має стосунок до науки і технологій, що розгортаються уявою у майбутньому, а другий має справу із міфом, релігійними засадами, цінностями й індивідуальною трансформацією. Звісно, згадані дефініції не можуть відобразити усю складність та багатоманітність, субжанровість наукової фантастики та фентезі, їхню здатність до гібридизації та синкретизму, але для курсу є важливим саме інструментальний, робочий варіант “фантастики”.

Ідеальний проєкт “філософії фантастики” передбачає, окрім розвитку рефлексії, застосування мисленнєвих експериментів, емоційної ангажованості, також натхнення, відновлення в людині почуття захвату світом та його загадками, а це одна із ключових ознак філософії – натхнення новим та здатністю запитувати, досліджувати невідоме. Згідно із відомим письменником фантастом Р.Желязни “відчуття дива” є одним із найсильніших спільних елементів фантастики і філософії [41].

Філософія фантастики має ряд переваг для навчання рефлексії над ключовими проблемами сучасної культури. Одна із перших особливостей, яка є найсильнішою стороною дисципліни – це робота із фантастикою у різних жанрах. Наукова фантастика дає можливість дізнатися більше про сучасні тренди у науці і технології, а також перспективні напрями розвитку майбутньої цивілізації. Ми можемо прогнозувати до певної міри у формі гри найближче майбутнє, а іноді навіть ризикувати і дивитися далі за горизонт. Ключове питання наукової фантастики, яке збігається із фундаментальною схильністю філософії генерувати питання: а що як? Цілком слушно зауважує дослідник наукової фантастики Ч.Дж.Андерз: “жанр виростає із філософії і ранні науково-фантастичні твори були філософськими текстами. Ось чому наукова фантастика коріниться у філософії, і чому це жанр мисленнєвого експерименту про всесвіт” [14].

Про ще одну сильну сторону фантастики пишуть у своїй статті Дж. Де Шмедт та Г. Де Круз: “ми опираємося на відкриття у когнітивних науках, що аналітична філософія (особливо філософські мисленнєві експерименти) і художня література (наукова фантастика і фентезі) ґрунтуються на спільних когнітивних механізмах. Йдеться про епізодичне мислення про майбутнє (розглядаються майбутні можливості) і контрфактне аргументування (уявляються гіпотетичні, альтернативні можливості). Однак художня література, на відміну від аналітичної філософії, викликає емоційне зближення у читача і зменшує потребу у когнітивній близькості. У результаті, художня література дозволяє багатше дослідження філософських позицій, аніж це можливо у звичайному філософському експерименті” [37, с. 38]. Мисленнєвий експеримент – це ще одна сильна сторона у науковій фантастиці, яка проводить місток між нею, філософією, фізикою, хімією, біологією, трансгуманізмом та багатьма іншими галузями, які побудовані завдяки нашій здатності рефлексувати реальність та конструювати уявні світи. Йдеться не лише про розвагу, але й про цілком серйозне моделювання різноманітних ситуацій, у яких можна спостерігати приблизний, очікуваний розвиток подій. Застосування наукової фантастики і фентезі у філософії фантастики, дозволяє створити моделі, які не претендують на “істинність”. Поліваріантність версій є власне філософським спадком, формуючи широку палітру питань, а не відповідей. Саме тому філософія фантастика може бути полем для створення нових ідей, візій та концепцій, які згодом застосовуються у різних галузях науки, де дослідники та науковці знаходять практичні рішення.

Завдяки філософії фантастики ми можемо припускати зміни у системі цінностей, тоді говоримо про аксіологію; або зазирнути у природу дійсності і тоді розмова йде про

метафізику та онтологію. Наукова фантастика може “виділити особливості у сценарії, надавши світ, у якому ізольовано та підсилено окремі особливості і демонструючи, що саме викликає спротив навіть у фантастичних світах, унаслідок фактичних щодо метафізичних константних зв'язків нашого світу” [15, с. 44].

Ще одна особливість наукової фантастики, яка може бути помічною для учасників курсу, – це самопізнання. Завдяки мисленневим експериментам ми можемо задавати питання щодо власної природи та природи реальності, які зазвичай не належать до сфери повсякденного побуту, а отже перебувають у “сліпій зоні” пізнання [14]. Наприклад ключові для філософії питання – “що реальне?”, “що таке життя?”, “у чому сенс життя?”, “хто я?”, у фантастиці набувають образних форм, а вплітаючись у літературні сюжети набувають феноменологічних вимірів. Аналогічно до літератури, ще глибше занурення у світ персонажів, емпатування їхнім екзистенційним запитам можна спостерігати у кінематографі, про що можна прочитати у колективній монографії за редакції Стівена Сандерса “Філософія науково-фантастичних фільмів”. Як приклад, розділ про монстра, створеного Віктором Франкенштайном, де ми можемо “розхитати” звичні рамки розуміння природи людини і людяності [21].

Окресливши певні концептуальні можливості курсу, можемо перейти до розгляду власне програми і досвіду роботи на семінарах. Впродовж 2020–2022 років цей курс [1] вдалося викладати для студентів спеціальності культурологія у Львівському національному університеті ім. І. Франка, а також в якості дисципліни вільного вибору студентів в Українському католицькому університеті (м. Львів).

Програма курсу передбачає лейтмотивний підхід, завдяки якому ми обираємо певну ключову тему і аналізуємо її модифікації у творах чи фільмах. Із повним переліком тем можна ознайомитися у онлайн програмі курсу [2]. Наприклад, лейтмотив щодо природи людини влітається у запит щодо створення штучної людини, де у різних варіантах йдеться не лише конструювання іншої живої істоти, але й пізнання “елементи”, із яких сформовано людську природу: тіло, емоції, мислення тощо. Саме тому у темі “Мрії про створення людини: від міфу до науки” ми присвячуємо багато уваги не лише очевидним знанням про людське, але й аналізуємо гіпотези із сучасної науки. У темі “Утопічні моделі суспільства: від філософії до фантастики” увага приділена особливостям утопічного мислення, природі утопії та робиться спроба збагнути потребу у цій формі культури. Крізь призму творів Дж. Орвела, О. Гакслі та філософські тексти рефлексуємо лейтмотив пошуку “ідеального світу”. Важливо враховувати, що у цій темі поєднуються філософія, міфологія, релігія, психологія, наука і техніка, оскільки функціонально утопії тісно переплітаються із актуальним станом цивілізації. В курсі приділено увагу екзистенційним запитам щодо сенсу життя та смертності людини. У темі “Жага до жахиття та потойбічного: фільми жахів як потреба сучасної людини” ми говоримо не лише про страх як природний механізм, але й про властивість людини усвідомлювати власну смертність. У цій темі звучать запити Сократа, Платона, Епікура, М. Гайдегера, А. Камю, які поглиблюють сприйняття популярної культури, зокрема жанру жахів та трилер.

Загалом лекційна програма курсу є доволі гнучкою і може змінюватися, залежно від виходу нових фільмів або набуття популярності окремими творами. До переліку можна долучати також рефлексії щодо “Дюни” Ф. Герберта та її екранізації, “Три престолів”, фільмів К. Нолана або всесвіту “Зоряних війн”. Можна також приділяти увагу окремим письменникам, наприклад філософській творчості Станіслава Лема або Філіпа К. Діка. У межах курсу в УКУ ми додавали лекцію щодо феномену героя у творах Дж. Толкіна (Володар пернів) та Дж. Роулінг (всесвіт Гаррі Поттера). Ця гнучкість також має свої переваги,

оскільки ми підтримуємо зв'язок із процесами у популярній культурі, доволі динамічному та мінливому просторі ідей. У свою чергу, динамізм курсу дає можливість перебувати у постійній інтелектуальній напрузі не лише учасникам курсу, але й лектору. У згаданих вище курсах у різних університетах світу, структура може суттєво відрізнятися за наповненням, але загальні тенденції зберігаються: динамізм, актуальність, філософське мислення експериментування та зв'язок із особистим досвідом (якщо ми говоримо про семінари або написання есеїв). Семінари на курсі мають дещо незвичний формат: учасники курсу попередньо переглядають запропоновані фільми і читають оповідання, які стосуються конкретної теми/лейтмотиву. Згодом, на зустрічі відбувається обговорення або у форматі озвучення перцептивного досвіду, або у форматі спільної рефлексії щодо ключового питання. У першому випадку йдеться про відповідь на два питання, які пов'язані із безпосереднім естетичним та феноменологічним досвідом учасника: що у творі (або фільмі) вас вразило найсильніше 1) негативно та 2) позитивно? Оскільки не завжди легко дається раптовий перехід до рефлексії щодо прочитаного або побаченого, учасники спершу діляться емоційними враженнями і поступово переходять до складніших думок. У такий спосіб ми навчаємося переводити, транслювати емоційні, перцептивні досвіди у аналітику, а учасники непомітно для себе, демонструють подекуди глибокі філософські інсайти. Перевага цього підходу також у тому, що рефлексії тісно переплітаються із емоційним досвідом, власними історіями, а також досвідами та історіями інших учасників. Таким чином, розмова про одну із тем, перетворюється на форму колективної терапії. Прикладом є семінар, присвячений темі утопії, запис якого можна переглянути на Youtube [12].

Інший варіант розвитку семінару – головне питання. Наприклад, під час розмови після перегляду фільмів на основі творів Дж. Толкіна та Дж. Роулінг ми роздумували разом над питанням “Хто такі герої?” [11]. Цікавим і важливим для учасників курсу моментом було те, що наш курс відбувався на фоні війни, повітряних тривоги і постійної емоційної напруги, тому питання щодо “героя” набуло важливого, конкретизованого обставинами забарвлення.

Окрім лекцій, семінарів і самостійного перегляду запропонованих матеріалів, також учасникам пропонується фіксація рефлексій у есеїстичній формі. У такий спосіб ми інтегруємо власний досвід, емоційні реакції, вербалізовані роздуми у тексті, що, припускаємо, створить для пам'яті довготривалий ефект: фіксуючи результати нашої спільної праці у індивідуальних текстах ми переосмислюємо результати, а згодом набуваємо певності у власних інтелектуальних здатностях. Важливо згадати, що есеї рецензуються іншими учасниками курсу (анонімність стосується авторів та рецензентів), що додає ефект резонансу між читачами та автором, а також створює майданчик для спільного досвіду розуміння фундаментальних проблем філософії.

Ми можемо спостерігати зростання інтересу до наукової фантастики і фентезі поміж різних галузей гуманітарного і прикладного знання. Поява інституцій, курсів та підготовка фахівців, які досліджують активно під різними кутами фантастику є свідченням важливої зміни у ставленні до феноменів популярної культури. Ця зміна є важливою і для вітчизняної науки, у якій активний розвиток філософських студій фантастики у різних її проявах, може бути ще одним містком зі світовою наукою, її основними тенденціями. Філософія фантастики як наукова дисципліна може виконувати ряд функцій: надихати, навчати рефлексії, моделювати різноманітні варіанти розвитку подій, надавати доступ до різних галузей знання про людину та світ, озвучувати найсучасніші тенденції у науці і техніці, реагувати на динаміку змін у культурі тощо. Це також майданчик для роботи із людьми різних рівнів підготовки та освіти, на якому можна демонструвати широку палітру проблем,

ідей, концепцій та можливості мислення. Інтерактивність, динамізм, гнучкість та адаптивність до процесів у глобальному світі можуть бути підґрунтям для кращого розуміння учасниками курсу себе та світу навколо, що і є основною метою навчального курсу.

Викладання курсу філософії фантастики демонструє певні переваги у навчальному процесі і можливості створення умов, за яких мисленнєвий та творчий потенціал кожного учасника може допомагати покращувати свої навички у колег. Різні форми семінарів додають динамізму та ритміки у освітній процес, а спільна робота над текстами завдяки рецензуванню та отриманню рецензій, дає нагоду сміливо озвучити думки щодо фундаментальних філософських запитів. Навички роботи на семінарах курсу згодом можна застосовувати для дослідження інших проблем та викликів сучасного глобального світу.

Список використаної літератури

1. Колесник І. Курс «Філософія фантастики». URL: <https://filos.lnu.edu.ua/course/filosofiya-fantastyku>
2. Колесник І. Програма курсу «Філософія фантастики» (2021). URL: <https://filos.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/12/Philosophy-of-Fantastic.pdf>
3. Кузнецов В.Ю. Философия фантастики. К постановке проблемы // Философия и общество. 2010. №1. С. 125.
4. Персональний сайт доктора Джеймса Бартона. URL: <https://www.gold.ac.uk/media-communications/staff/burton-james/>
5. Персональний сайт доктора Льюїса Пауела. URL: https://www.buffalo.edu/cas/philosophy/faculty/faculty_directory/powell.html
6. Персональний сайт доктора Роба Латама. URL: https://sf-encyclopedia.com/entry/latham_rob
7. Персональний сайт професора Вільяма Ірвіна. URL: <https://kings.academia.edu/WilliamIrwin>
8. Персональний сайт професора Девіда Кайла Джонсона. URL: <https://kings.academia.edu/DavidKyleJohnson>
9. Персональний сайт професора Еріка Рабкіна. URL: <http://www-personal.umich.edu/~esrabkin/>
10. Персональний сайт професора Раяна Ніколза. URL: http://philosophy.fullerton.edu/people/profile/ryan_nichols.aspx
11. Семінар із філософії фантастики. Хто такі герої? (03.05.2022). URL: <https://www.youtube.com/watch?v=BtKMG25MzO4>
12. Соціальні експерименти у фантастиці та в історії. URL: https://www.youtube.com/watch?v=WMockRHPFjqc&ab_channel=IhorKolesnyk
13. Шнайдер С. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Susan_Schneider
14. Anders C.J. The Philosophical Roots of Science Fiction. *Gizmodo*. URL: <https://gizmodo.com/the-philosophical-roots-of-science-fiction-5932802>
15. Cameron R.P. 'Improve Your Thought Experiments Overnight with Speculative Fiction!', *Midwest Studies in Philosophy*. 2015. 39(1). P. 29–45. DOI:10.1111/misp.12033
16. Courses in creative writing. URL: <https://www.conted.ox.ac.uk/about/courses-in-creative-writing>
17. Fantasy in Literature and Film, HUMS 83b (Spring). URL: <https://humanities.yale.edu/pathways-students/first-year-offerings/archive-first-year-seminars/fantasy-literature-and-film-hums>
18. Irwin W. *Game of Thrones and Philosophy: Logic Cuts Deeper Than Swords*. 1st edition. Edited by H. Jacoby. Hoboken, New Jersey : Wiley, 2012.
19. Irwin W. *The Matrix and Philosophy: Welcome to the Desert of the Real*. First Edition. Chicago, Ill. : Open Court, 2002.

20. Laboratory of Science Fiction (Honours course). URL: <https://www.tudelft.nl/ethics/ethics/teaching-activities/philosophy-of-technology/sci-fi>
21. McMahon J.L. The Existential Frankenstein / Sanders, S. *The Philosophy of Science Fiction Film*. Lexington, Ky : University Press of Kentucky, 2010. P. 73–90.
22. Nicholas J. *Dune and Philosophy: Weirder Way of the Mentat*. 2011. Open Court.
23. Nichols R. *Philosophy Through Science Fiction: A coursebook with readings.*, 2009. Routledge. 434 p.
24. Philosophy and Science Fiction. URL: <https://catalog.colostate.edu/general-catalog/courses-az/phil/>
25. Philosophy and Science Fiction. URL: <https://programsandcourses.anu.edu.au/2022/course/PHIL2123#introduction>
26. Philosophy And Science Fiction. URL: <https://wrd.as.uky.edu/philosophy-and-science-fiction>
27. Philosophy and Science Fiction. URL: https://www.sis.hawaii.edu/uhdad/bwckctlg.p_disp_course_detail?cat_term_in=202230&inst_in=MAN&subj_code_in=PHIL&crse_num_in=242
28. Philosophy of Science Fiction. URL: <http://iq2prod1.smartcatalogiq.com/en/Catalogs/City-College-of-New-York/2020-2021/Undergraduate-Bulletin/Courses/PHIL-Philosophy-Course-Descriptions/20000/PHIL-20600>
29. Popular Culture and Philosophy (Book Series). URL: <https://www.amazon.com/Popular-Culture-and-Philosophy-125-book-series/dp/B0897GS1YK>
30. Prophets of Science Fiction. URL: <https://www.imdb.com/title/tt2091018/>
31. Robert E. Myer (ed.) *The Intersection of science fiction and philosophy: critical studies*. 1983. 262 p.
32. Science Fiction and Philosophy. URL: <https://carleton.ca/philosophy/wp-content/uploads/FYSM1210-Science-Fiction-Course-Outline.pdf>
33. Science Fiction and Philosophy. URL: <https://www.asundergrad.pitt.edu/course/science-fiction-and-philosophy>
34. Science Fiction and Philosophy. URL: <https://www.highpoint.edu/firstyearseminars/science-fiction-philosophy/>
35. Science Fiction and Philosophy: An Encounter in the Future. URL: <https://www.berggruen.org/activity/science-fiction-and-philosophy-an-encounter-in-the-future/>
36. Science Fiction Studies. URL: <https://www.depauw.edu/sfs/>
37. Smedt J.D. and Cruz H.D. ‘The Epistemic Value of Speculative Fiction’. *Midwest Studies in Philosophy*. 2015. 39(1). P. 58–77. DOI:10.1111/misp.12035
38. The Philosophy of Popular Culture (Book Series). URL: https://www.amazon.com/dp/B08GG9ZRSY?searchofy=true&binding=kindle_edition&ref_=dbs_s_aps_series_rwt_tkin&qid=1655304603&sr=8-2
39. The World Science Fiction Course. URL: <https://courses.bowdoin.edu/italian-2500/>
40. Thought Experiments. URL: <https://humanities.yale.edu/special-courses/hums-430-thought-experiments>
41. Zelazny R. Some Science Fiction Parameters: A Biased View / *Galaxy – Science Fiction Magazine*. July 1975. Vol. 36. No. 6. GP12.

THE PHILOSOPHY OF FANTASTIC: THEORETICAL AND PRACTICAL FEATURES OF THE ACADEMIC DISCIPLINE

Ihor Kolesnyk

*Ivan Franko National University of Lviv, Faculty of Philosophy,
Department of Theory and History of Culture
Universytetska str., 1, 79000, Lviv, Ukraine*

The article outlines the current state of science fiction and fantasy research in the philosophical context in universities and institutions in the United States, Western Europe, and other countries. We can observe a dynamic interest in philosophical ideas in popular culture not only in a wide audience but also in academic scholars on the demonstrated examples. We also see an increase in the number of various publications (monographs, collective works, magazines), which are dedicated to fantastic fiction as the latest form of reflection of civilization's processes.

The philosophy of fantastic is defined as a scientific discipline and educational platform for participants who want to get acquainted with the principles of philosophical thinking. The concept of the philosophy of fantastic provides interactive dynamics in the education, offering different formats of interaction between teacher and participants, regardless of previous educational level and specialization. The combination of philosophical methodology as an operator and imaginative, artistic form of science fiction and fantasy provides a foundation for intensive mastering of key issues that underlie the life of modern people. Conceptually, there are opportunities to combine their own phenomenological experience with the experience of other cultural actors, in this case – the participants of the course.

The defining features of the academic discipline are the flexibility of the structure, increased attention to perceptual experience, and the identification of basic thinking experiments used in the course's relevant topic.

The experience of teaching the Philosophy of Fantastic in the university education system demonstrates opportunities for the development of philosophical reflection, the ability to identify key problems and issues, to interact with other course participants, and skills to determine their position in the essay and by reviewing creative works of the colleagues.

Key words: fantastic, philosophy, philosophy of fantastic, thought experiment, education, popular culture.